

2530, 2805:2

VÄSTERGÖTLAND

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

Ugglum, Vilske-Kleva,
Gökhem, Valtorp

Blomberg, Assar, 1930

2530 Svar på ULMA:s frågelista 25 Slätter

43 bl.4:o

4 " " teckn.

2805:2 Tillägg

1 " " "

2530, 2805:2

Slätter.

Svar i Landsmålsarkivets frägelista
nr: 25. Sageman S. P. Blomberg,
Rödsten, Uggsum, född därstädes
1848. Upptecknat 1930 av Assar Blom-
berg.

Benämningen slå användes en-
dast i fråga om gräs. Avtagning av
säd med tie kallades meja. Ordet slå
böjdes på följande sätt: jag slå, de slå,
vi ha slact. Slätterarbetet kallades med
ett gemensamt namn slätta. Austiera
var benämningen på både slätter och
skörd.

Det nya gräs, som samma sommar,
efter slättern, växte upp kallades häv.
Ett slå av häven heter idmslått.

Slätter
L. P. Blomberg
skellan värbruket och slättern
inför höjsummen. Då skulle man
läta litet lättarbete för sig. Slätterred-
skapen skulle göras i ordning, sten-
husen och skorsstenen skulle klenas
och limmas. Den sistnämnda skulle
alltid vara vit och fin till mid-
sommars.

Börja slått gjorde man inte så
tidigt som nu, vanligen dröjde man
till omkr. den 1 augusti. Man menade
nämligen, att gräset borde få växa
så mycket som möjligt, innan man
skördade det. Klövervallar fanns g,
man hade endast naturliga ängar.

När slätterna var verkställd, sade
man, att man hade isläct eller att

Slätter
3

L. P. Blomberg

man hade gjort ifrån så slätten.

Höbärgringen kallades höbärsla.
Dä höet var bärgat, skulle slätta-
gröten ätas.

Maahö växte på feta, sumpiga
mader. Det var bemängt med kabba-
lsker och grovt för kreaturen att äta.

Härfvaishö växte på fastmark och
starr på de där ej odlade Uggelums
mossar. Renahö var det hö, som
slogs och tillvaratogs på åkermarkerna.
Det var ett gängse tal, att där göken
sick se den första höstacken, slutade
han gala. Gräs, som står sedan före-
gående år och där ej blivit avslaget,
kallades säggerer stagg.

Vid slätten användes två slags

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Fgl. 25

Slätes
S. P. Blomberg⁴ lias, nämligen ussalia och håfralls-
lia. Mossliarna voro längre än härd-
vassliarna, vilka sista nämnda voro
kosta, för att man skulle komma ve
mellan buskar, tuvor och stenar på
ängarna. I öster fanns inga lie-
smeder, utan köptes liarna på
samma marknad i Falköping av
smeder, som voro från annan trakt.
De kunde ha en hel vagnshäck med
liar till sale vardera.

Den vinkelböjda delen av lian kallades lär. Med en järnsing, i vilken
satt en skruv, var lian fästad vid
ligsvet, som var av trä. Fanns ej
järnsing, så bandes lian fast med
en kläven blankveja, vilken virades

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Frgl. 25

Slätes i flera varv kring orvet. Mellan
S. P. Blomberg landet och orvet sattes en trävigge,
medelst vilken lier kunde ändras
så att den erhöi sin rätta inställ-
ning. Fästordningen kallades i
båda fallen liabänur.

På orvet sattes tvänne kraggar,
vilka tjänstgjorde som handtag. De
voro slagna genom orvet och fast-
satta med ett par små pinnar på
dess andra sida. Kraggarna voro
i allmänhet gjorda av krokigt vuset
trä. Ibland gjordes ^{dock} kraggarna av
därtill lämpliga kokor.

Vid prövning av liers inställ-
ning, ställde man orvet på marken
och stötte liers spets mot en vägg,

Slätes så att ett märke bildades. Så man
sedan höll ^{överändan av} orret intill väggen,
(nedändan skulle stå kvar på samma plats på ^{resten!})
skulle överhanten av liens lår ha
samma höjd som märket, i sådant
fall var lien sått inställd. Om
liens spets stod för högt, sådes det
att lien stog över, i motsatt fall
hette det att den stog under. Lie-
bladet bestod av egga och bakar.

Orret gjordes av något lät
och kvistrent trä, vanligen gran
eller asp. Om lien blivit krakig
eller på annat sätt förlorat sin
form, måste den dragas genom
liarätta, ett avlångt trästycke, i
vilket var uttagen en skära la-
gon stor för att liebladet skulle

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg, 1930. UGGLUM

VGL. Frgl. 25

Slätter. kunna trädas igenom.

L. P. Blomberg

Den lian blivit slö, slipades den
i slipsten, vars konstruktion är
beskriven i svaret i listan "Trästöj".
För bryning uti på ängen medförde
man en bruncho, i vilken fanns
flera sänner jämte vatten. Då snart
liarna började släpna, samledes
man omkring bruncho för att
brunda dem. "Skögg ut ljus, så han
söm lå på Kleva heer där i ämne
i brunte lian" sade en gammal
gubbe från Kleva i sagemannens
barnston. Ibland med ordet
hade sagemannen en glömt, men
troligen var det något övernaturligt,
som skymde bort ljuset.

Landsm. Upps. 2530

A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Frgl. 25

Slätter
S. P. Blomberg

Ö mellansät skärptes lier med
liastecka, vilket kallades en
struka lier. Liasteckan gjordes
av gammalt hårt ekträ, refflades
med knivuddar, beströks med tjära
och översållades med sand. Sanden
slets dock snart bort, därför hade
en outänksam stötare ett sand-
horn i fickan, så att han kunde
sätta på ny sand, sedan han drog
på stickan i väten. I brist på
sand kunde man ibland dra en
stickan genom en sandig tuva eller
suckhöj.

Käfsan kallades siva. Det fanns
två slags sivor, nämligen sakeriva,
som hade nästan rakt hövve och

A. Blomberg, 1930. UGGLUM

Landsm. Upps. 2530

VGL. Fygl. 25

Slätter
S.P. Blomberg
långt, välarbetat skaff, samt
stäckrivera eller stavarivera, vilken
hade krokigt huvud och kortare
skaff. Skaffet var ej så synnerligen
väl gjort och det var kanske lik-
heten med en staver, som givit
enledning till namnet. Det var av
gran samt blövt och isärböjt vid
huvudet. Rakerivans skaff var där-
mot av al eller björk, blykna var
bildad genom ursäkring ^{och därav.} samt icke
sällan prydd med några små lirk-
lar eller dylikt. Rivehuvvet var ofta
målrat i någon bjärt färg. Rive-
tinna gjordes av något hårt trä-
slag, såsom ek, rönn, hassel eller
syren.

Landsm. Upps. 2530

A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL.

Fgl. 25

Slåter
10
S. P. Blomberg

Höggafflar förekommo ej i sages-
mannens barndom, utan man
hävde höet med händerna. Till att
repa ut höet med en staben, där
man skulle fodra kreaturen, fanns
nos krokar av järn, fästade på ett
kort träskäp. Dessa kallades hö-
kroka. Man fick nämligen uteligen
taga ^{hö} ovarp i stabben, utan all-
tid inuti, ty det höet ansågs vara
elbyggare till utfodring.

För transport av höet hade man
böjjer, vilka bestodo av ett par böjda
träbågar, mellan vilka man lade
höet eller säden, och vilka samman-
bundos med ett rep, så att bördan
kunde bäras på ^{ryggen} ~~halsen~~. Detta sätt att

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL.

Frgl. 25

Slätter
S. P. Blomberg

Leära föckon dock mest i Kleva.
På Blggrens mossar, som då ej
voro vällade utan utgjorde en sump-
mark, hade man mysagärer, på
vilka man drog höet till de tönare
platserna, som kallades kärsagäfar.
Dessa kärror voro helt och hållet av
trä, t. o. m. aslarna. Hjulene voro täm-
ligen höga och försedda med unge-
fär kvarters breda lötar, gjorda av
tunna bräder, för att de ej skulle spin-
ka i den lösa marken. På kärran
stod en fyrkantig häva av pinnar,
vars höet vid transporten lades.
Draganordningen bestod av ett par
långa stänger, mellan vilka den per-
son, som drog kärran, gick.

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Fgl. 25

Slätter
^{1/2}
S. P. Blomberg Stationen mestadels utgjordes av vesträ, voro besvärliga att slå, därför utförde man slätteren på säladan ställen helst om morgnarna mellan klägga lå på. På större gårdar fingo vanligen torpare och dylika tillgodogöra sig gräset på renarna, ty man ansåg, att det ty betalade sig att med lejd arbetskraft utföra dylikt sent arbete. Höret på renarna fick i allmänhet torpa på platsen, där det låg.

I enstaka fall förekom det att även kvinnor vid slätteren förde liden. På fanns det i Gravsjö, Uggberu, en gubbe vid namn Anders, vilken hade

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Frgl. 25

Slätter
13
S. S. Blomberg två slätter, som följde gubben så-
väl i slätterna som vid annat före-
kommande jordbruksarbete.

I sin ungdom hade sugesman-
nen deltagit i slättahjälper i Upps-
sala, Ugglum. Kl 5 på morgonen
skulle man vara i arbete, och dess-
förinnan skulle man ha slipat li-
arna, så det hette att vara på be-
nen tidigt. Då man gick ut i ar-
betet, fick man kaffe, som då var
en ovanlig och förnämlig dryck. Kl.
8 varkades frukost, och maten bars
ut till ängen. En stor vit duk bred-
des ut på marken, och så plöchtes
den riktiga maten fram. Det var
smörgås och kallskuret, pannkaka,

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Fgl. 25

Slätter
14

brunost samt dricka och brännvin.

S. P. Morberg

Arbetet fortsatte sedan till vid 12-tiden, då hela laget gick hem till gårdarna för att äta slajerl. Då denna måltid var undanstökad, gick man ut till arbetsplatsen, där man hade sig för att vefa slajerl ett par timmar. Därpå återupptogs arbetet, som sedan fortgick till vid 4 à 5-tiden, då utendelsarbete vanbades. Detta var en större måltid, vilken liksom frukosten bars ut till ängarna. Här efter pågick arbetet till dess sofva gladdes. Kvällsvardarna, som var själva festmåltiden, äts hemma i gårdarna vid eldelys, och det hände, att man efter densamma tog sig en svängom.

vt = 4
85.

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Frgl. 25

Slätter
S. P. Blomberg på lördagseftermiddagarna. Då hade
man stort kalas samt dans hela
den efterföljande natten. En person
i Slätva brukade anordna sin slätter-
hjälp på söndagseftermiddagarna.

Slätva slätterarbetet tillgick i
allmänhet på följande sätt: Varje
slättare gick så vitt möjligt var
(buskar och dyg. kunde ju hindras)
i rak linje framåt. Den slättare, som
gick först, kallades Isregångaren.
Denne böjades i mitten av ången,
och sedan kommo de övriga i tur
och ordning efter varandra. På ^{sa} ~~sa~~
kunde man ta halva ången i ett
drag. Den linje, ^{som} var och en slättare

Landsm. Upps. 2530

A. Blomberg, 1930. UGGLUM

VGL. Fgl. 25

Slätter tog, liksom det avslagna gräset,
S. P. Blomberg kallades skäyf. När man kom
till ångens gräns, vände man om
och tog den kvarvarande halvan
av ången i motsatt riktning. Den
dubbelsträng, som uppstod i mitten,
då man vände om och gick i mot-
satt riktning, kallades motskäyf.
Kvarstående stubbryggor kallades
(ätminstone vid mejring) rackastuba.
Föregångaren var vanligen den
styraste bland slättarna. Fredrik
Bäll, soldat för St. Ståltorp, Uggum,
var alltid föregångare vid slätter-
hjälparna i Ståltorp. Han slängde
iväg väldeligen och drev på så sätt
de efterföljande slättarna utt rustänga

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Fgl. 25

Slätter
17
S. P. Blomberg sig till det yttersta. Torgu ville ju
vara den sämste. Gamb-ämnens
var en spjuver. Det var ett le ut
till betesmarken mitt för Bälls skäl.
"Öppna betet för Bäll, gossa!" ropade ämnens.
Hon menade naturligtvis att Bäll
var så i torgu, att han utan att
märka det skulle fortsätta ut i be-
tesmarken, i händelse grinden varit
öppen.

Rakosera (räfserskor) följde
efter slätterna, men deingo ej
komma den för nära med rivan,
ty då vankades det ett föregligt till-
fälle. Rakoserna voro i allmänhet
ej så många som slätterna. Gräset
rakades ihop i strängar, som dingor

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Frgl. 25

Slätter ligga tills man skulle stärcka. Dess-
P. Blomberg förmann skulle dock höret vännas
och skakas isär, för att det skulle
torka även på andra sidan. Var grä-
set vid slätterna så rikligt, att det
måste spridas ut jämt överallt, kal-
lades ängen sprevall.

1) Då höret var stäckets, vidtog
stäckningen. Där stacken skulle stå,
lade man på marken en omkr. 4
elvar lång stäng, kallad sloe.
Buskar höggas, och riset lades med
rotändan utåt och topparna inåt,
så att de möttes tvärs över sloen.
Sedan fick man börja slå tjämfes,
som det hette. Det låg en viss höjd
i att kunna slå och bära en tjämla.

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Fgl. 25

Slätten
19

S. P. Thorsby

Man ställde sig vid änden av
hösträngan eller beschlau, och med
benen som stöd för höet, makade
man åt sig hötött efter hötött,
tills att man fått ett två eller tre
alnar långt och $\frac{1}{2}$ aln tjockt fjäng,
liggande utefter marken. Nu gällde
det att kunna resa på detta fjäng
och lägga det mot huvudet och
axeln. Med stäckerivans krokiga
huvud, vänt vertikalt mot marken,
tog man nu tag i tjämlans borts
ända, medan man med vänstra
handens ~~fingrar~~ grep fast i den
ända av tjämlan som man hade
närmast. Med tillhjälp av rivan
reste man nu upp tjämlan mot

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Frgl. 25

Slätteru
20

S.P. Homburg

ascelu, och så bar man den till
platsen, där stacken skulle stå. När
lade man först en tjämla längs
med sloen, sedan en på vardera
sidan om den första. De följande ^{tre} tjäm-
lorna lades på tvären över de
första ämnena. Därefter lade man
tjämlorna i cirkelform runt stacken,
så att den ena band den andra.
Sista tjämlan lades på toppen av
stacken. Sedan denna sista ämnena
nu var färdig, snyggades den till
genom avsakning med rivare, och
det ^{lösa} hö, man då erhölet, lades allra
överst.

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGELUM
VGL. Frgl. 25

2)

När stacken skulle köras hem, lindade
de man den på flera ställen med en

Slätter
21

L.P. Blomberg

svinhårsrep, som kallades vävlingen.
Repets ändra fastknöts först i den
utanför stacken räckande sloew, där-
på drog repet utefter stackens fot
till sloens motsatta ändan, där en
öyla slogs, så fortsatte man runt
stacken till utgångspunkten, där
man åter slog en öyla. Stacken hade
nu fått ett fast band med till.
Därefter fortsatte man med repet, tag
efter tag, i båglinje uppåt, växelvis
på båda sidor av stacken, så att
sista taget blev över stackens topp.
Mellan varje tag slogs öglan om
sländarna. Dessa kallades att väva
stacken.

3

/ För hökörning hade man en liten

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM
VGL. Frgl. 25

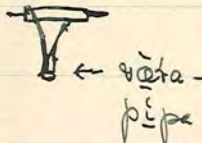
Slätter

22

S. P. Blomberg

lätt häva, bestående av två lösa
 grindar. Dessa voro något utåtböjda
 samt gjorda av ett par krokiga kirån,
 på vilka voro fästade på längden
 liggande granslanor. Dessa grindar
 ständes på träslavagnen, som fram-
 till var försedd med leaträ men
 baktil hade bara käppstocker,
 d. v. s. aselträet. I leaträt var en
 liten urholkning för grindarna, men
 baktil höllos defenligt vad sagesmann-
 nen ville minnas) i sitt läge av de
 nedstämde knäna, vilka stödde sig
 mot de från värfpipa utgående och
 genom aselträet räckande klykändarna.
 Förutom av leaträt stöddes hävar
 upptill av två stölar, hävstöter,

Landsm. Upps. 2530
 A. Blomberg, 1930. UGGLUM
 VGL. Frgl. 25

← värf-
 pipa
 Schertén Sth.
 2. 8/3 30.

Slätter
23

S. P. Blomberg

vilkas nedre ändan hade en järning,
som trädde på hjulaxeln (innanför
länrestecken) och som i öresändan var
försedd med en krok, som hakades
i grunden. Dessa stöttor stodo vid
bakhjulet. Som botten i hävarn tjänst-
gjorde ett enkelt bräde.

Vid hemkörningen av höet tog
tog man en stack i sänder. Hävarn
med vagnen väntes intill stacken.
Med tillhjälp av ^(som stucks under slow) stackarålen och ge-
nom att fatta tag i det utstående
riset, väntes man från andra sidan
stacken i hävarn, och vagnen ställdes
åter på hjulen. Stackarålen var en
väl arbetad liten stång, vass i ena
ändan och försedd med ett hål och en
repögla i den andra.

Landsm. Upps. 2530

A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Frgl. 25

Slätter

14

S.P. Blomberg

Da man kom hem med lassit,
vältes stacken ur hävan framför
höskefta och blev stäncle på marken,
på samma sätt, som den föint stänt
ute på ängen. Repet lösgjordes, och
så var det ut börja håva in.

Ladugårdarna vare inte så höga
på den tiden, varför det gick för
sig för den, som stod på marken,
att ta höet i fånget och ge den
som stod i höskefta. På räent up-
pehöll sig barnen för att trampa
st och tappa in i vinklar och vrår.

På Uggduns mossar hade man
häsagårfa, där man härta runda
häser, vilka hembördes, då det blev
fruset om vintern. Dessa häser voro

Landsm. Upps. 2530

A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL.

Frgl. 25

Slätter
25

S. P. Blomberg

toppade med halva och till skydd
mot blästen överlagda med jern
i toppen hopbundna sugbjörkar.

Vid slätterna borde man vara litet
snuggare än vanligt. Man var därför
iklädd ny undertröja och nya slätta-
böxor. De sistnämnda voro av blå-
eller svartsandigt, någon gång su-
tigt blaggarn, vilket kvinnorna
värt långt i förväg. Trunturerna
gingo i bara livstygsärmar, som
räckte till armbågar, samt i röda
eller blå livstycken.

I oskiftade gårdar med flera ägare
hade man för det mesta äraskefte,
d. v. s. de olika ängarna bytte värje
är ägare. I sådana ängar, där var

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Fgl. 25

Slätter
26

S. P. Blomberg

och en av gårdens äbbar hade sin
bestämde lott, Jemnos fasta gräns-
märken, efter vilka man vid delin-
gen före slätterna utgick. En person
gick med en lie och gjorde ett hugg
här och där i gräset i gränslinjen.
Men man hade också s. k. hopännga.

4)
Dessa slogs och stäcktes gemensamt,
varefter stackarna delades. För att
delningen skulle bli så rättvis som
möjligt, sattes ett nummer på sloen
och sedan drog man strå om vem
som skulle ha den eller den stacken.

En stack kvarlämnades till knekter,
då man ködde in höet. Sedan man
själv fann inbärt, köddes detta hö till
soldatbostället.

Till slätterna byggades allt in litet bättre
elricka än vanligt. Det bars ut till slätterfolket
i stora träplaskor.

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM
VGL. Frgl. 25

Slätter 5/ 27
G. Andersson Hoaktorp, Ugglum. Döel 1925, 72 år
gammal. Uppskjut av Assar Blomberg.
När man slog av gräset (starran)
på Ugglums mossar fick man inget
mat förrän man kommit till Tjje-
rens gränd ^(och gått tillbaka igen). Detta kallades Oggglummen
länge slajerl. Men då dukades vä-
fägnaden upp på bakan, vilka bred-
des ut på marken i en lång rad.
Kallebackarn (han bodde i en
stuga vid nuvarande Andersstorp i
Ugglum) var en god slätterare. Han
hade sju tiar upphängda i en rad
i skjutet. De heter ^(Angadåtzarn, Mgaflångarn) Bacharockarn,
Tuvetröckarn, Storeskarp, Lelleskarp
och Väjew. Den sistnämnde var

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGGLUM

VGL. Frgl. 25

Slätter
28

över två alnar lång.

G. Andersson

Mossakärrarna, de vilka hjältin-
garna voro breda som stummen de
en rissloch skalmanna långa, dro-
gos ofta av häringar, såsom Hälleså,
Hore-Britta och Gamla-Kalla.

Hälleså var hustru till soldaten
Häll. Hore-Britta hade ett väbsta barn,
en son som sedermera blev skomakare
och kallades Brittson. Gamla-Kalla
var maka till den förtjämda
Kallebacken. Hela den terräng i
Uggjum, där dessa personer bodde,
kallas Kallemarka. (Såsom vi uppt-
tecknaren)

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Frgl. 25

Slätter
29

H. Lindberg

Slätter. Efter änkan Kristina
Lindberg, Ödegårdet, V. Kleva, född
i Kleva 1858. Upptecknat 1929 av
Assar Blomberg.

Kristina hade i sin ungdom
ofta deltagit i slätterhjälpar på
Kleva mossar. En gäng hade slätter
hjälpen bestått av 19 par, hälften
pojkar och hälften flickor. Ibland
avstöts en slätterhjälpa med elan, som
varade till fram emot elager. Snord-
varna av slätterhjälpen brukade bära
en ut till slätterfolket i stora trä-
byttor. Det var vitesgröt (risgryns-
gröt), korngrysgröt eller lönevälling.
Någon gäng kunde slätterhjälpa an-
ordnas på söndag.

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. VILSK-E-KLEVA

VGL. Frgl. 25

Slätter

30

H. Lindberg

Mossarna voro ännu då delade,
så att var och en av bönderna
hade sitt stycke. Höet bestod endast
av starr och kräkefötter. Marken
var så sur, att man ibland kunde
sjunka ned ända till knäna. Kar-
larna buro ihop höet i s. k. büger,
som de hade på ryggen. De bestod
av ett par böjda ektelningar, mellan
vilka man flätat med vide. Kristinas
far gjorde dylika büger. Bönderna
voru tunga, och när lakerna skulle
hjälpas männen att få upp dem på
ryggen, kunde det hända, att män-
nen sjönko ned ända till axlarna
i dygn.

Höet hässjades på vissa platser,

Slätter
31

som kallades härsebättar. Vanligen
H Lindberg var det något torrt ställe, omgi-
vet av träd. Sködde man ej tor-
mark att lägga hässjonna på, så
måste man bädda med ris och
halv under dem. På vintern, då
mossen var frusen, kördes hässjonna
hem. Det fanns en vinterväg över
mossen från Esfästorp ut till
Sjögerås hagar.

Daglönen på den tiden var för
karlarna 50 öre och för fruntimern
25 öre, men man var i alla fall
nöjd och belåten.

Vad betyder
hässa här?

End. brev framgår
att det här mossen
häsa = Esfästorp.
Se brev till J.-E.
D. 8/3 30.

Vilken tid?

Landsm. Upps. 2530

A. Blomberg. 1930. VILSKE-KLEVA

VGL. Frgl. 25

Slätter
32
Joh. Larsson

Slätter. Efter Johan Larsson, Olov-
Persq. Gökhem, född 1838. Upppteck-
nat 1930 av Assar Blomberg.

Den bästa liessorten ansågs vara
Heansalia från Sauchult. Det var
även pistolsmeder därute som smid-
de här, de liarna voro också bra.
Dagen före sommarmarknaden i
Falköping gick man liehandlarna
till mötes vid Härsleklova i Hällestad.
För att köpa här. De sålde här ut
med vägen, och i Falköping sålde
de de sista. Sedan togo de liusten
med sig hem.

Lien bands fast vid ovret med
vidjor eller med skrubjärn. Vigger,
som användes, då man band med

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. GÖKHEM

VGL. Fgl. 25

Slätter
33

Joh Larsson

vielför, kallades nackaspeta. Lia-
steckera gjordes av eke från gamla
byggquader. Knaggarna voro av horn
eller trä.

1) Kakerivera voro något krokiga,
men stäckesiva var ännu mer kro-
kig, för att man skulle få bättre
tag på tjämby. Post, min gärbos,
var så säker med att bära tjämby,
att det kunde gå flera år utan att
han misslyckades.

En frigare skulle ge sin fästas
en siva, och den skulle vara prydd
med utskärningar. Flickorna tyckte
ej om pojkarna om de ej kunde
göra en racker siva och skänka
den.

Landsm. Upps. 2530

A. Blomberg. 1930. GÖKHEM

VGL.

Fgl. 25

Slätter
34

Joh. Larsson

Slätterhjälpar gjordes ibland om
söndags- eller middagsarna och ibland
om sökna. När man gick in höet,
skulle man äta slättgröt, vanligen
av korngryn. Gröten skulle simmas,
och några prov på dylika sju ut-
göra följande:

1) Denne gröten ä koktes i ena gruta
ä inte i ena träju,
den sidan så ^{frigte} ~~na~~ våra dränga, han får
bå krusa ä väja.

Men vesse di hudda di vre,
dä ä dä intens ä krusa gre.

2) Denne gröten ä koktes i ena gruta ä
inte i en stop,
våra tösar di vråker i så allihop.

För att krusa i hude man en stop,
ett ämbär eller en krusbötta. De sämsta
slätterna höllo sig mest vid krusbötta.

Landsmät. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. GÖKHEM

VGL. Fgl. 25

Slätter
35

Hoedda Gust.

Slätter. Efter Hoedda Gustafsson, L:a
Ståltorp, Ugglum, född därstädes 1877.
Uppptecknat 1930 av Assar Blomberg.
Stuckarna kallades hösäter, de
voro något avlänga samt mindre
än nutida stuckar. I ångar, där det
var buskar och mycket sten, så att
man ej kom vid att böra, fick man
böra hem höet. Då bequades kävjer,
omkring tre meter långa stänger, vilka
stuckas under säten, som sedan lyftas
upp och bärs på stängerne. Håv-
larna voro vassa i ena änden, för att
det skulle gå lättare att sticka dem under
säten. De voro ej grova men något kro-
kiga.

De gamle hade talat om att man

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Fgl. 25

Slätter
36
Heddala Gust.

vid slätteren skulle vara litet finare
än vanligt. Då lades blaggarsskjorta
av och man påtog en skjorta av lärit.
Mänfolken skulle ha nya slättaböser
av hemvävt tyg. Sigorna skulle ha
slättaförklä av husbondefolket. Fru-
timuren gjingo barsmade. När man
strök hem med stichan lät det: Skit
te lie, skit te kar. Den som slog den
sista biten av ängen fick ta hävern.
På slätterhjälparna vankades bl. a. kall-
skäl (kallades även kustibas), som be-
stod av dricka, sirup och något peppar.
Man brukade syppa i brö. Det ansågs
att torrbärgat hö gjorde resetjö och
räbärgat tjesetjö. D. v. s., av det torra höet
blevo korna så svaga, att de måste resas,
medan de av det hö, som fått regn, blevo
så morska, att de tjeste.

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL. Frgl. 25

Slätter
37

Gust. jansson

Slätter. Efter Gustaf Jansson, L:a Slät-
torp, Uggjum, född 1838. Han tillbringat
sin barndom och ungdom i Timmer-
backa under Dagsnäs. (Han är fader
till förutnämnda Hedda Gustafsson.) Upp-
tecknat 1930 av Assar Blomberg.

När man hade avslaget skulle
man velja på ånga för att det skulle
bli bättre gräs nästa år, menade de
gamla. De talade också om, att en fäst-
man skulle ge sin fästvän en siva
i present. Om någon tröttnade under
slättern sådes det att han sakna
bakom öret.

I sagomännens ungdom hade
man stora slätterhjälpar i Dagsnäs trak-
ten. Man kunde vara 12 slättare och

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGGLUM

VGL.
Frgl. 25

Slätter
38

Gust. Jansson

8 rakeser. Då man hade avstegit,
vankades det en sup, och för var
och en som tog denna sup hurrades
det, så det gonga i öjerna. Det blev
sedan stort kalas, varvid det gick
åt mycket brännvin. Det kostade
1 kr. kunnan på den tiden. Tre ä
fyra supar vankades det vid bordet.

Så skulle man rimma stöttagröten.
Det var vitergröt. En äldre elräng
i Lilla Boa, som hette Johannes, friade
till änkan Kajsa, som bodde strax
intill. Med anledning härav var det
en person som rimmade gröten på följande
elaka sätt:

Denne gröten ä köptes i ena gruta ä inte
i en tjär (kär)
Johannes i Lilla Boa kan sa köpa så ena
mar (mär)

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. UGELUM

VGL. Frgl. 25

Slätter
40

L. J. Malin

Slätter Efter Iven Johan Malin, Öy-
gatorp, N. Skwa, född i Valtorp 1839.
Gäster Valtorp, där sagesmannen till-
bragt sin ringdov. Upptecknat 1930
av Assar Blomberg.

) / På Krangelsholm hade de både
klöver och rovor, så långt jag kan
minnas tillbaka. De hade även hö-
korgar, först de ej voro gjorda så som
längdärera, som de nu brukas. När
man arbetade på herrgården, fick man
bara tio minuters brunnrast, två
gångar om dagen.

Bönderna gjorde slätterhjälpar,
det kunde vara 14 å 15 par slättare.
När man stäkte, bar man höet i
tjänster, som borde väga 1 pund.

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. VALTORP

VGL.

Frgl. 25

Slätter
41
S. J. Malm

Det skulle vara tolv tjänder i en
stack, den kallades då tsloperna-
stack. Bänderna, som hade kort
ängshö, vävla stackarna. Då de
stäckte, lade de en forle under
stacken, den kallades jofingern.
Om denne samt om stacken slops
i flera varv ett rep, som benämndes
jofingarepet. Det var ett ganska långt,
hemmaspunnit svinkårsrep. Sedan
man kört hem stacken, ställde man
den utaför höskefta, varefter repet
löstes upp och man fänga in höet
på rämmet.

Jag hörde talas om, att i fall man
på slätterhjälparna ville göra någon
slättare ett sve, genom att förstöra

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. VALLTORP

VGL. Fagl. 25

Sve & språk

Slätter
42
S. J. Malm

betst i tien, så skulle man ta en
viter stover och draga den över ti-
ens egg. Det fanns flera liesmeder,
churu de ij vora boende här på ostern,
och ^{följaktligen} många sorters liar. Den ene
föredrog den sorten ^(den ar det) en annan. Det
kunde också hända, att icke alla
liar av samma sort vora lika bra.
Enligt vad det sådes, togo liesmeder-
na sex liar i en knippa och lade
den samtidigt i härbehov.

Jag har själv gjort många kän-
river. Kakerivornas skaft sågades ut
ur ett bräde. Stäckeriva var grövre,
dess skaft gjordes av en erstöing, som
sågades ut ett stycke på längden,
varefter den fläcktes isär, så att det

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. VALTORP

VGL. Figl. 25

Slätter
43
Sj. Malin

blev en klyka, att sätta huvudet
på.

Den gräskann, som bildades mellan
tvänne skålar när man slog, kal-
lades rackastubb.

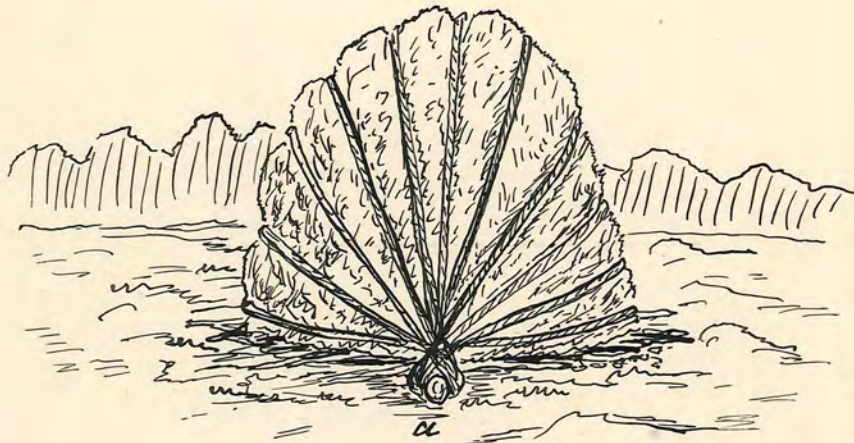
För enskiftet (som ägde rum
på 1840-å 50-talet) låg man bodde
i bualag, gick ungdomen ihop
och sov i höet, så att det kunde
ligga ett halvtjog personer på ett
ränn. Efter skiftet försvann den
na sed.

Landsm. Upps. 2530
A. Blomberg. 1930. VALLTORP

VGL. Fgl. 25

44.
Slätter. I.

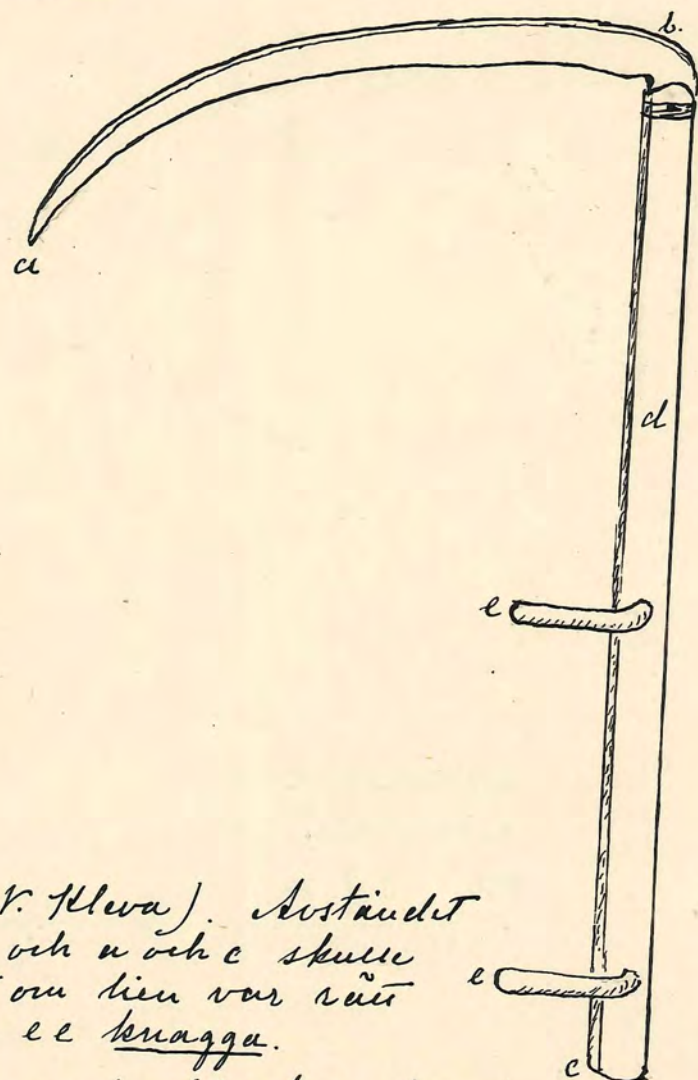

Vävad höstack. Tecknad enl. skiss och beskrivning av sagesmanen S. P. Blomberg.
a Hoe, som lades under stacken. Assar Blomberg 1930

Slätter II.

85.

1. Lic. (Öggatorp, V. Hleva). Avståndet mellan a och b och a och c skulle vara lika stort om den var rätt inställd. d 820. e e knagga.

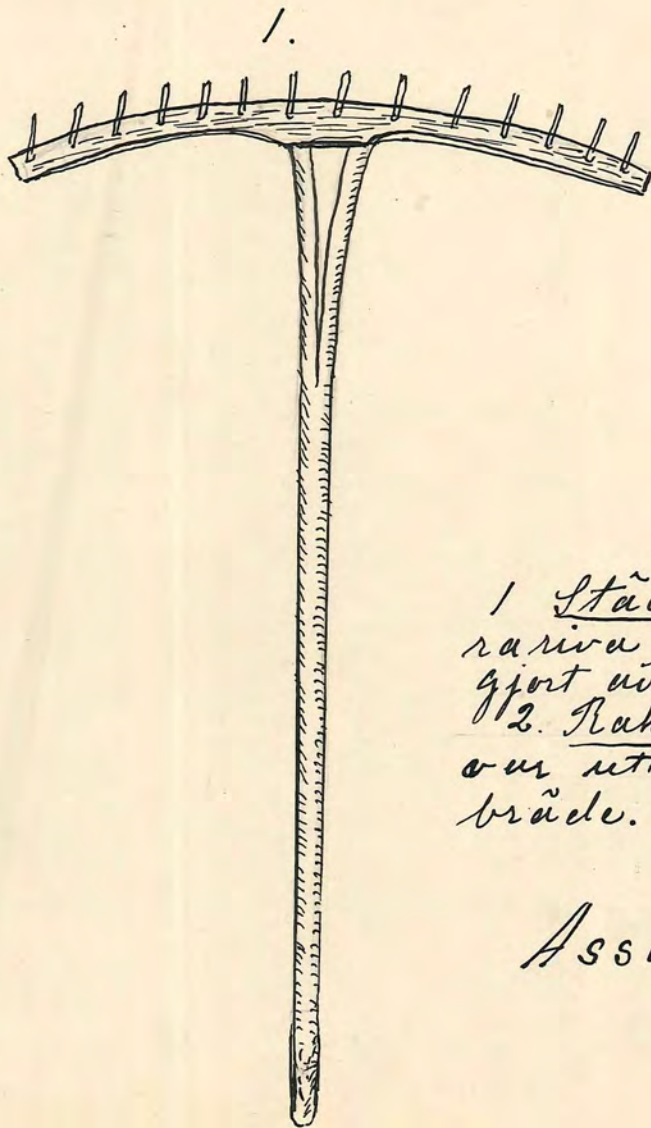
2. Hökrok (Uppsala, Uggdenn)
Längd 67 cm.

Assar Blomberg.
1930.

Slätter III.

46.

1 Stäckeriva (stav-
riva) Skftet var
gjort av en klar-en staver.
2. Rakeriva. Skftet
av utsågat ut ett
bräde. (Ugglum).

Assar Blomberg
1930.

Slätter. IV.

47.

2

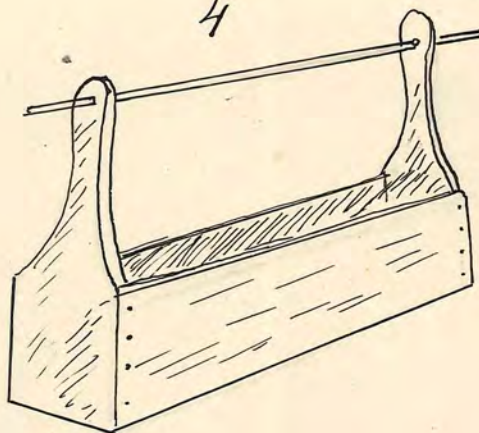
AG 1875

3

4

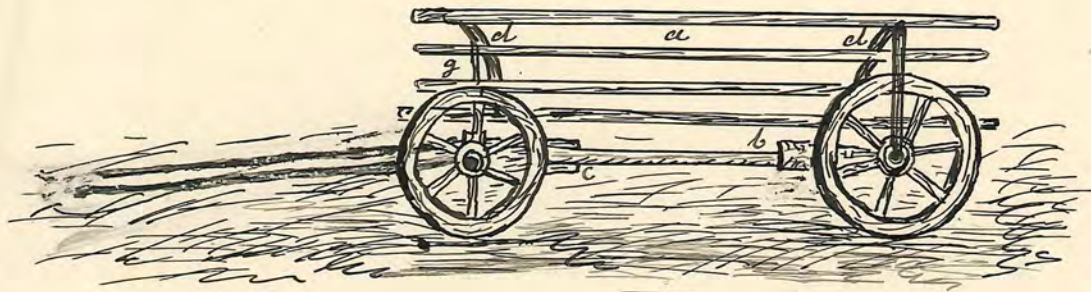
1. Sandhorn, tillhör Gustaf Jonsson, L:a Hältoorp, Uggdum.
2. Botten i samma horn. Bilda i naturlig storlek.
3. Liarätsa, tillhör S. J. Malin, Öggatorp 4. Hlwa.
4. Brencha, Teckning efter minnet. Assar Blomberg 1930.

Slätter V. Teckning enligt beskrivning av
 S. P. Blomberg, född i Ugglum 1848, samt efter bevarade
 rester av "gamla" träskuvagnar i orten.

Assar Blomberg 1930.

1.

2.

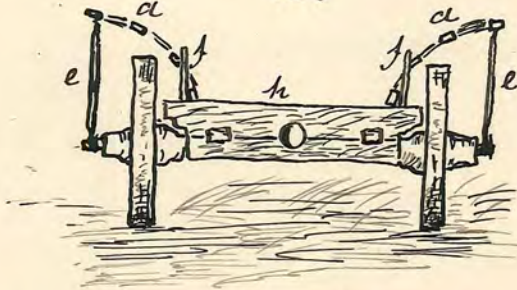

Fig 1. Vagn med häva för hökörning. 2) Vagnen sedes
 bakifrån. a) Håvegrinner b) Vålarpipa c) Torga (tungan)
 d) Håveknäna e) Håvestölar f) Staka, mot vilka grindarna stödde
 sig nedåt *) Fram till fasthålls de av keträt g. h) Kåppastock ^{övre delen}
 *) De fastbindes med maror vid stakarna. _{av axelträ}

Landsm. Upps. 2805:2
 A. Blomberg, 1930, UGGLUM

VGL. Fgl. 25